

Степан ВОВКАНИЧ

СУСПІЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: СОЦІОГУМАНІСТИЧНІ ІМПЕРАТИВИ, НЕЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ

На основі аксіологічного (ціннісного) підходу до вибору вектора прориву України на передові цивілізаційні позиції вперше зроблена спроба комплексно окреслити соціогуманістичні імперативи, неекономічні чинники та євроінтеграційні пріоритети в контексті суспільних трансформацій та глобалізаційних викликів.

Ключові слова: модернізація та структурна політика, соціогуманістична концепція розвитку та соборність України, неекономічні чинники, українська національна ідея, джерела і рушійні сили суспільних трансформацій.

© С. ВОВКАНИЧ, 2014

ISSN 1028-5091. Серія історична. № 2 (116), 2014

Потужні процеси глобалізації, ренаціоналізації та регіоналізації, що паралельно і динамічно відбуваються в сучасному світі, перманентно формують великі інтеграційні економічні новоутворення, політичні союзи, військові блоки тощо. Метою таких міждержавних мегаутворень стає розв'язання проблем колективної оборони, системний захист зовнішніх національних інтересів і внутрішніх ринків, синергізм соціально-економічного розвитку та збереження людського капіталу, його конкурентоспроможності, етнічної, культурної, релігійної, промислової та іншої ідентичностей, світоглядних цінностей тощо.

Щоб Україна у перспективі не втратила своєї конкурентоспроможності в освітньому, фаховому, науково-технологічному, інформаційно-комунікаційному, інноваційно-інвестиційному, духовно-інтелектуальному та інших якісних ціннісних (аксіологічних) сутностях людського розвитку, а відтак на рівнопартнерських засадах увійшла у систему міжнародного розподілу праці не в статусі постачальника дешевої робочої сили, а активного креативного **суб'єкта**, — її політика щодо розвитку людського, в т. ч. духовно-інтелектуального потенціалу, суспільного прогресу, має ґрунтуватися як на **загальнолюдських** вартостях, так і на засадах стратегічних складових **національної** ідеї, внутрішній **соборнізації**, збереження **самобутності** та адекватній зовнішній **інтеграції**. Для України, як свідчить історія, надзвичайно велике соціогуманістичне значення має саме **асиміляційний фактор інтеграції** в сенсі уникнення багатовікової «інтеграції» до складу імперій, насильних «міграцій» через виселення до Сибіру, переселення селян чи їх втечу від голоду в зросійщені міста, заселення опустілих територій іншим етносом та застосування інших важелів розмивання українськості. Євроінтеграція для українців — це не тільки економіка, ринки чи фінансові кредити. Нині будь-який серйозний і неупереджений комплексний **аналіз** стану суб'єктів господарювання, темпів розбудови української держави та її інтеграції не може обійтися без розгляду **неекономічних чинників**. Ба більше, на думку відомого економіста Олександра Пасхавера, коли держава не ефективна, то економіка передовсім залежить саме від неекономічних факторів [15].

Однак, неекономічні чинники — це не тільки соціальні, гуманітарні, політичні, соціологічні чи соціально-психологічні; вони — ті й другі, і якісь треті, врешті, всі разом. Вони — громадські, громадянські і спільнотні; національні (етнічні) та загаль-

нолюдські; духовні (інформаційні, ідеальні) та матеріальні; транскордонні і геополітичні; історичні та новітні, світоглядні та ментальні, медичні та екологічні, де будь-який названий (і не згаданий) чинник наведеної множини може стати **мультиплікатором** суспільного розвитку і трансформації. У цьому контексті **актуалізується** проблема комплексності їх вивчення через призму аксіології як ціннісних і архіважливих для вибору **вектора інтеграції України, її екзистенції, суспільних трансформацій та збереження національної ідентичності за умов зодноріднюючої глобалізації**.

Іншими словами, про які б трансформаційні суспільні зміни, процеси модернізації чи пріоритети структуризації економіки зараз не йшлося, їх розгляд повинен проводитися передусім в площині **соціогуманістичної** політики стосовно захисту людини та її нації, особливо щодо ексклюзивного і цивілізаційного розвитку кожного народу та вільної його інтеграції в світовий простір. Національне і загальнолюдське мають іти поруч, аби збереглося розмаїття Планети людей. Це аксіома.

Отже, сьогодні інтеграція України набуває ваги нової парадигми **буття** української нації. У ХХІ столітті нібито вже зрозуміло: будь-які міжнародні союзи повинні насамперед утворюватися на основі культурних, духовно-моральних, освіто-інтелектуальних, гуманітарних та інших світоглядних національних цінностей, що наближають загальнолюдські смисли, а не по-імперському асимілюють самодостатні **автохтонні** народи. У контексті соціогуманізму питання угоди з Асоціацією європейських держав — це не просто чергове загострення задекларованих євроінтеграційних намірів політиків перед наступними виборами, а складний механізм довгострокової **модернізації** економіки і соціальної сфери, проведення структурних **змін** і підвищення **стандартів** життя, втілення геополітичних і оборонних **пріоритетів** України, залучення її до країн світу справжньої, а не керованої **демократії**, до **правових** судових систем, опрацьованих людством у віках, зрештою, відновлення **історичної справедливості** в ставленні до української нації як споконвічно **європейської**. Альтернативи цьому немає.

Розробленість і актуальність теми. З позиції актуальності наведених завдань **структурна політика** України повинна спрямовуватися на оптиміза-

цію складної сукупності взаємопов'язаних соціально-економічних, науково-технологічних, інституційних, геополітичних, екологічних, оборонних та інших компонентів національних систем, діючих їх підсистем і відтворювальних процесів. Їх збалансованість на рівні регіону, держави та міжнародних утворень потрібна для спільного вирішення тактичних і стратегічних **екзистенційних** завдань нації на її власного шляху до вершин цивілізаційного розвитку як загальнолюдського надбання. Тому актуалізується **новий тренд** модернізації України, де мова про її суспільні (економічні, соціальні, екологічні, політичні та інші) нововведення, які пов'язані не тільки з традиційною **заміною** фізично зношених деталей, оновленням морально застарілого устаткування, а з удосконаленням **існуючого** стану нації на кращий — продуктивніший, більш справедливий, демократичний, органічний та цивілізований. Це, своєю чергою, вимагає цілого інноваційного **циклу** творчих ідей та дій (науково-пошукових, проектно-конструкторських, впроваджувальних, інституційних тощо) на шляху **перебудови** суспільства, зміцнення **довіри** до задекларованих чинним урядом **трансформацій**, їх провідників щодо реалізації перспектив національного і загальнолюдського поступу [2]. Тут ідеться не тільки про реформи, бо реформування — це процес перегрупування окремих елементів системи задля підвищення її економічної ефективності. Треба змінювати сутність систем, потрібна їх транзиція (від лат. *transitus* — перехід), що означає перехід від однієї **якості** системи до іншої, від радянської, скажімо, індустріальної через перехідну — до постіндустріальної наукомісткої економіки, від тоталітаризму управління до демократії, від т. з. радянської до національно свідомої, за Франком, цілої людини і т. ін. Тому мова не просто про модернізацію на кшталт — соціалістичної індустріалізації економіки, що проводилася в ім'я радянської людини за рахунок примусової колективізації селян, їх голодоморного упокорення чи використання дешевої сили ув'язнених ГУЛАГів; контингентів з нових, окупованих імперією територій, зрештою, коштом так і непогашених грошових позик, взятих у власного зубожілого та вкотре обдуреного народу [7].

Мета проведених та перспектива наших майбутніх комплексних досліджень — це виокремлення актуальності проблем суспільних змін з акцентом на

екзистенційне і соціогуманістичне значення вектора інтеграції України для збереження, поперше, ідентичності нації, самобутньої її культури, традицій, освіти тощо не заради змін, а якісно кращого життя. По-друге, розв'язання у цьому плані регіональних проблем структурної політики як **невід'ємних** частин загальнодержавних викликів, тобто в координатах не тільки загальнонаціональних, державних детермінант, а досягнень **міжнародних** стандартів життя, з одного боку. З іншого — добитися прийняття зобов'язань, особливо колишніми імперіями щодо припинення ними асиміляційних дій, економічного тиску на ослаблені ними ж країни, на їхні **перехідні (транзитивні)** економіки.

До числа таких належить і Україна. Для неї надважливим є соціогуманістичний захист людини не поза **«рамами нації»** (за Франком), а в контексті комплексного загальнодержавного розвитку шляхом соціально-економічної, науково-технологічної, політичних та інших **трансформацій** українського суспільства, які включатимуть модернізаційну, структурну чи будь-яку іншу політику, що сприятиме збільшенню можливостей народу в сенсі ковітального національного відродження, зміцнення подальшої самостійності, тобто розбудови власного суспільного устрою, економічного укладу та збереження відрубності своєї традиційної культури, ментальності тощо. Отже, **трансформація** (від лат. *transformatio* — перетворення, видозміна) — це універсальний напрямок зміни соціально-економічного, національно-політичного та іншого розвитку суспільних (традиційних і перехідних) систем як революційним, так і еволюційним шляхом для спрямування взаємодії соціуму в загальноцивілізаційне русло. Трансформаційність спільноти виступає як **ціннісна** (аксіологічна) ознака інтеграції в цивілізований світ. Цей універсальний напрямок змін поширюється не тільки на тверді (матеріальні, видимі) частини економічного **базису** суспільства (мінеральні, інтелектуальні та інші ресурси, фонди, активи тощо), а й на його невидимі надбудовні інститути, інституції та організації, соціально-психологічні, духовно-моральні, світоглядні цінності, потреби, норми поведінки, орієнтації, суспільні правила гри тощо.

Виклад основного матеріалу. Введений нами в науковий обіг дискурс «соціогуманістичний» віддзеркалює **бінарну** парадигмальну сутність збереження

автентичності українців, котра полягає в паритетному підході до гармонізації прав людини і нації; потребу їх захисту в адекватному, сприятливому для їх розвитку середовищі, а відтак — просторі; в його якнайширшому інформаційно-мовному, світоглядному, національно-патріотичному, державотворчому, врешті, геополітичному, геостратегічному вимірі. Ідеться, так би мовити, про якісно новий — **«подвійний захист» українців** (і не тільки їх). Масштабність такого виміру диктує якнайшвидше надати цій бінарності статусу **світового** морально-правового імперативу та відповідної **міжнародної** юрисдикції. Лише за такого комплексного розуміння введеного дискурсу можна широко соціалізувати **універсальність** принципу взаємодії стратегічно жорсткого інформаційно-мовного, культурно-етнічного ментального **каркасу** кожної нації (народності) з гнучким, мобільним і щоденним його **поповненням** цивілізаційними досягненнями без розмиття їх автентичності. Водночас уберегти від небезпек мультикультурних ризиків, постколоніальних асиміляційних експериментів, залишкових зловживань толерантністю автохтонів, імперських на них тисків і нових випробувань зодноріднюючою глобалізацією [3].

Правове забезпечення міжнародних соціогуманістичних взаємин конче потрібне — у світі відбувається не лише експлуатація людини людиною, а й нації (націй) нацією. Водночас, якщо світове співтовариство прийняло Декларацію прав людини, то Декларації прав народів досі немає. Шкода, але панує змагання за лідерство сильних світу цього, а дехто прагне і в XXI столітті стати всемогутнім диктатором керованої (?) демократії. Не все людське — людяне. Якщо поняття «соціальне» означає людське, суспільне, а «гуманне» — людяне, то їх синтез, власне, складе нову «соціогуманістичну» якість, вкрай нині потрібну. Не може бути вільною людиною, коли підневільна її нація. На цьому тлі українська ідея несе важливі **соціогуманістичні** цінності та мотиви діянь, які **двовалентні** і до **людини**, і до **нації**. Тобто вони творять духовно-ідеологічну платформу, на якій будується (мала б будуватися) система національної безпеки, правові основи самостійної держави, її суверенітету, збереження етнічної, мовно-культурної, релігійної ідентичності на «нашій, не своїй землі», себто в межах усіх компонент національного простору,

структурної політики держави, її регіонів, окремих підприємств і особистостей.

З цих позицій урядову паузу в підготовці України до Вільнюського саміту та підписання з Асоціацією європейських держав Угоди слід розглядати як перехідний період в опрацюванні нової структурної політики щодо модернізації економіки, переорієнтації її ринків та визначення пріоритетів розвитку, джерел інформаційних, фінансових трансферів, а не як відхід від європейських і загальнолюдських цінностей та повернення до **смертельних** для українськості імперських рудиментів роз'єднання та асиміляції процесів, де основним робочим інструментарієм є політика пряника і батога. Економічні домовленості з Росією не повинні затьмарити ціннісні погляди щодо євроінтеграції. Використання запропонованого аксіологічного (ціннісного) підходу до пошуку низки неекономічних ресурсів для підвищення ефективності економіки та розбудови національної держави допоможе виділити не тільки такий вагомий об'єднуючий націю чинник як українська **ідея**, а і показати, що немає чистої економіки, як немає рафінованих неекономічних факторів її ефективності; є система **національних і загальнолюдських цінностей**, економічних **переваг** та соціогуманістичних **пріоритетів** для всіх рівнів структурної політики і суспільних процесів взагалі, починаючи від підприємства і до країни назагал. Лише через призму аксіології можна належно оцінити освітню, міграційну чи мовну політику як визначальний механізм «інтеграції» України, що використовувався царською і радянською імперіями для її російщення та поглинання. Проте формат модернізації економіки, що більше, в межах лише підприємств чорної металургії, недостатній для широкого вивчення соціогуманістичних пріоритетів держави в системі стратегічних досліджень **всеукраїнських** проблем, які неможливо винести за дужки макроекономічної, в т. ч. структурної політики України, суспільних трансформацій, сучасних глобалізаційних чи інтеграційних викликів щодо розбудови нових економічних укладів та їх духовно-інтелектуальних, культурологічних довготермінових супроводів.

З цього погляду взята будімо коротка пауза (аби вона не затягнулася до 2015 року) буде настільки ефективною, наскільки її використають для виконання задекларованого чинним урядом євроінтегра-

ційних намірів України, а не для чергового обману народу, амбітних торгів і повернення у минуле. Чим уряд швидше зрозуміє та доведе світові, що важливість міжнародних домовленостей та інтеграцій для нього, як і України, в тім, наскільки вони соціогуманістичні для збереження українськості і не заважатимуть нації соборно дихати двома легенями, зберегти національну єдність та ідентичність, геополітику, розвиток питомої культури, мови, традицій тощо. Наскільки цей крок віддзеркалюватиме усвідомлення урядом не тільки хиткості минулої його шпигатної стійки на натягнутому канаті між двома системами різних держав, філософських світів, які творять та сповідують відмінні світоглядні цінності, а, найголовніше, його політичну волю не проміняти в майбутньому тимчасові економічні вигоди для окремих регіонів на **непроминальну** цінність нематеріальних чинників збереження українськості цілого народу як **соборного і націоцентричного**. Власне, це було б адекватним розумінням нас усіх неекономічних факторів як запасу **міцності** нашої **свідомості, гідності** та **готовності** в статусі соборної європейської нації тимчасово пожертвувати сьогоднішніми матеріальними економічними чинниками задля досягнень вічних **духовних смислів вільного, а не колоніального майбутнього для нащадків**. В іншому випадку, може початися небажана структуризація за чинниками, що **роз'єднують**, а не зміцнюють соборність нації (держави) та далі затягуватимуть Україну в **постколоніальні інститути деукраїнізації**, — відтак у темні **поглинання**.

Соціогуманістичні імперативи та євроінтеграційні пріоритети у системі взаємодоповнюваності структурної політики та модернізації економіки

Модернізація (оновлення) промислових підприємств нині розглядається в економічній науці як структурна політика та її інноваційна діяльність, що переважно пов'язані з розширенням і удосконаленням традиційного (чи створенням нового без зміни місця **розміщення**) виробництва, підвищенням конкурентоспроможності продукції (товарів), здобуттям конкурентних переваг на ринку, економією ресурсів та поліпшенням (зміною) методів управління, зрештою, зі зниженням господарських ризиків, натомість — з оптимізацією ефективності роботи

трудовах колективів, їх євроінтеграцією та успіхом у наближенні, найголовніше, до світових стандартів рівня **людського розвитку** та побудови **постіндустріальної** країни [9; 11; 18].

Усього цього (і не лише) вимагає від підприємств життєва необхідність покращити гідне людини їх функціонування в динамічних і жорстких ринкових умовах, які змушують персонал постійно вести творчий пошук і маневрувати різними видами діяльності, виробничими потужностями, технологіями, людськими та фінансовими ресурсами, аби оперативної і адекватно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, зокрема достойно відповідати на виклики сьогодення, в т. ч. на конкурентні вимоги присутності в економічному просторі інших країн. Види ринкових трансформацій, що їх проводять підприємства в змаганнях за лідерство та виживання, ми узагальнили в таблиці 1.

Хоча перелік напрямків ринкових трансформацій на промисловому підприємстві (в регіоні) не претендує на вичерпність усієї їх множинності та постіндустріального сенсу, але він чітко показує, що аксіологічний підхід до визначення мети (завдань) економічних перетворень, по-перше, уможливує найбільш комплексно охопити сукупність основних напрямків ринкових трансформацій та провести певну їх кла-

сифікацію. По-друге, показує, що проведення таких трансформацій може бути різним за масштабами не лише в економічному просторі, але й за глибиною і новизною застосування інновацій, інтелекту, передового досвіду, науково-технічних досягнень, інформаційних технологій, духовно-моральних імперативів — в соціальному, навіть в світоглядному, ідеологічному вимірі [20]. Це засвідчує, що суспільні нововведення можуть набути загальноукраїнського масштабу аж до статусу чинника національної безпеки, складової державницької ідеї чи рангу пререференцій стратегічних програм дій уряду в його намірах створити засобами модернізації, диверсифікації та інших ринкових перетворень наукомістку економіку, сучасне інформаційне суспільство з високим рівнем людського розвитку, функціонування громадських організацій, інтелектуалізації соціуму та демократизації устрою [6].

Водночас, це підтверджує, що в основі процесів такої **широкої** інтелектуалізації суспільства є сентифікація (онаучування) виробництва, створення наукомісткої економіки, у фундаменті якої завжди лежать нові знання, інформація, пов'язані тією чи іншою мірою з впровадженням загальнодержавних не тільки ефективних і соціально справедливих нововведень — економічних, соціальних,

Таблиця 1

Групування економічних перетворень

№ п/п	Основні напрямки ринкових трансформацій економік	Аксіологічна мета змін видів діяльності промислових підприємств
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.	Модернізація Диверсифікація Перепрофілювання Реструктуризація Реконструкція Реорганізація Санація Модифікація Рестаурація	Оновлення продукції та урізноманітнення сфер діяльності підприємства (регіону). Збільшення номенклатури продукції, розширення її асортименту, виробничих потужностей тощо. Освоєння виробництва нової продукції (товарів), прогресивних технологій тощо. Збільшення конкурентоспроможності продукції (товарів). Соціалізація інноваційної діяльності, впровадження передового досвіду, досягнень науки і техніки, освоєння випуску наукомісткої продукції та пошук нових ринків її збуту. Зміна (реформування) системи управління. Поліпшення умов праці. Створення нових робочих місць і регіональних (локальних) перспектив розвитку. Зниження (мінімізація) ризиків, кооперація зусиль щодо їх подолання. Утворення багатогалузевих кластерів та уникнення залежності від одного виду продукції. Концентрація капіталів (капіталізація виробництва), удосконалення розподілу інтересів. Засіб виживання та вихід з депресивного (кризового) стану і таке інше

екологічних, технологічних, безпекових, але й далеких від піару вузько-партійних, регіонально-політичних інтересів олігархів. Така широка палітра вимог щодо економічних трансформацій потребує адекватної інтерпретації як серйозних суспільних змін, що вирізняються науковою глибиною, національною масштабністю та авангардним (лідерським) оновленням господарських структур, духовно-культурних цінностей, творчої (інноваційної) активності, з одного боку. З другого, — диференціацією видів інновацій як абсолютно нових впроваджень власних інтелектуальних винаходів, високих технологій чи запозичених або придбаних в патентно-ліцензійної, комерційній діяльності. А з третього, — їх поділу на галузеві та міжгалузеві, об'єктивні та суб'єктивні, діяльні та ресурсні, інституціональні, загальнодержавні, регіональні та ін., тобто за масштабністю і рівнем впливу на політику структурних перетворень в країні, на її геополітику, на вектор інтеграції, розвиток нових укладів економіки, симетрію трансформаційних змін уздовж її кордонів, прикордонну торгівлю тощо.

Таким чином, йдеться про суспільно ширше явище, яке не обмежене одним підприємством чи регіоном, а таке, що є **типовим** та поширеним в країні і, як атрибут **самостійної** ланки управління, підлягає втручанням **загальнодержавної політики**, спрямованої на вирівнювання економічно відсталих регіонів, депресивних територій, що без допомоги держави, міжнародних грантів, трансферів, не можуть самі забезпечити гідний рівень життя, самостійно досягнути життєвих стандартів розвинених країн. З огляду на це загострюється потреба не лише врахування закордонного досвіду, а й виокремлення модернізаційного циклу виробництва в соціогуманістичному аспекті структурної політики України, яка спрямована на прискорення науково-технічного прогресу як фундаментального базисного важеля усунення нерівномірностей, допущених з тих чи інших причин, що призвели до сьогодишнього стану соціально-економічного розвитку. **Модернізація** в світовому, європейському цивілізованому контексті — це комплексна складова програма широкої **структурної політики** держави, скерованої на **оновлення** української спільноти, розбудови її національної держави, економіки і суспільних відносин не на старій основі, а на нових інституційних соціо-

гуманістичних парадигмах, на справедливих основах структурних пріоритетів та очікуваннях широким загалом реалізації споконвічної своєї Національної ідеї як неформального імперативу конституційної ваги; водночас — як широкої світоглядної доктрини макроекономічного, соціокультурного, ментального, ідеологічного, зрештою, макрополітичного та геополітичного виміру.

Отже, модернізацію можна і треба розглядати в **широкому** та **вузькому** значеннях цього слова. У вузькому сенсі вона виступає технічним (науково-технологічним) інструментом (заходом, напрямком, важелем) структурної політики держави в подоланні (збалансуванні) диспропорцій між окремими галузями економіки країни, її регіонів, окремих підприємств та інституцій в підвищенні їхньої конкурентоздатності. Коли ж модернізація ставить за мету оновлення суспільних структур, зміну їх соціальних цінностей, впровадження нових прогресивних світоглядних ідей та концептів, то вона за напрямками і масштабністю завдань збігається як зі структурними трансформаціями суспільства взагалі, так і з основними принципами структурних перетворень в сфері духовно-моральних, професійних і професіональних характеристик **людського** фактора в **перехідних** економіках, характерних для України [13]. Такі трансформаційні процеси найкраще описуються в методологічних координатах **інституційної теорії**, яка, додатково, включаючи комплекс **позаконотомічних** об'єктів досліджень (соціології, права, соціальної і політичної психології, теорію організацій тощо), узasadничує **міждисциплінарний** підхід до базових понять «інститут» (інституція) як елементів соціально-економічного організму. Дискурс доктрини нового інституціоналізму дає змогу виокремити стратегічні соціогуманістичні пріоритети модернізації в країнах перехідної економіки, національна, ментальна ідентичність яких в умовах глобалізації, на жаль, переважно нівелюється.

Цей підхід не тільки розширює діапазон досліджень суспільних трансформацій, зміни інститутів як сукупності правил гри чи прийнятих обмежень, аби вектору взаємодії людей, їх синергії надати певний напрям. Він розглядає **інститути** та діапазон змін в них в **якнайширшому** розумінні, як-то: **державні** або **фінансові** інститути, які організують та контролюють економічні процеси в країні (уряд, центральний банк,

комісія з ринку цінних паперів тощо); **формальні та неформальні** інститути широкого контексту, що акумулюють ринкову культуру, менталітет нації, історичні, релігійні, етнічні традиції, соціальні і сімейні цінності та установки, норми поведінки, звичаї, ставлення до природи тощо. Окрім інститутів названих підхід охоплює також певний перелік видів **організацій**. Сюди можна віднести: **політичні** (партії, парламент, міська (сільська) рада), економічні (підприємства, фірми, кооперативи, профспілки), **освітні** (університети, коледжі, школи, вищі навчальні заклади різних рівнів акредитації, проектно-конструкторські та науково-дослідні організації, де передаються традиційні та генеруються нові знання, досвід тощо); **суспільні** (церкви, клуби, спортивні установи).

Отже, в контексті інституційних теорій ідеться про **структурну політику** як комплексну **трансформацію економіки і суспільства**, де соціально-економічні зміни практично здійснюються в інститутах і організаціях, себто на **двох** рівнях. Перший — це модернізація правил гри, здобуття нових, гідних людини і нації **стандартів** життя; другий — це зміна організаційних структур, диверсифікація діяльності підприємств, їх реструктуризація тощо. У новій структурній політиці вагомими є як модернізація пострадянської сировинної індустріально-аграрної економіки, так і запровадження високотехнологічних нових економічних укладів та побудова на їх базі сучасної **постіндустріальних** економік із застосуванням інформаційних, нано- і біотехнологій агропромислового комплексу, машино-приладобудування, освоєння космосу тощо. Водночас, така політика повинна давати чіткий знак: постіндустріальна економіка — це не лише зростання ролі індивідуальних і колективних знань, починаючи від мікрорівня підприємств до розробки паннаціональних інноваційних проектів, державних і транскордонних програм. Стратегія такої політики на будь-якому тактичному рівні модернізації (держави, регіону, підприємства) — це також зміна філософії, стереотипів та психології так званої радянської безадресної людини і утвердження особистості, в якій є **національне середовище і простір**, а, значить, принципово новий світоглядно-ідеологічний — **соціогуманістичний** вимір державотворення. Адже йдеться про права і **бінарний захист людини та її нації**, про їх гармонізацію в інформаційному, правовому і громадянському суспільстві;

про духовно-інтелектуальні цінності, про аксіологію вільного вибору вектора інтеграції в світове вільне співтовариство. Зрештою, про соціогуманістичність принципів структурного їх функціонування, довіру до провідників суспільних змін, до інформації, яка в цьому контексті генерується і безперешкодно передається з покоління в покоління як соціальний Генотягості розвитку народу, збереження його національної ідентичності, історичної пам'яті, умінь та інтелектуальних надбань, традицій і норм поведінки, наділяючи особистість певними характеристиками і озброюючи відповідним фахово-знанневим і духовно-інтелектуальним робочим інструментарієм. Адже, **основні принципи**, окрім переважно техніко-економічних параметрів (ресурсозбереження, ціна, якість, новий технологічний уклад виробництва, його екологічність, зрештою, конкурентоздатність кінцевої товарної продукції), мають також враховувати інтелектуалізацію, елітаризацію та гуманізацію суспільних, в т. ч. комунікаційних процесів у різних сферах діяльності, на полі прикордонної і транскордонної співпраці, підвищення рівня індивідуальних і колективних знань, вмінь та мотивів їх оперативного генерування та застосування для інтелектуалізації своєї праці. Тобто **якість** кадрів, їх когнітивно-креативний потенціал щодо раціонального використання всіх наявних ресурсів, насамперед інноваційну та пошуково-винахідницьку активність національних еліт, їх зосередженість на духовно-інтелектуальних домінантах суспільного поступу, адекватності інформаційного простору, екології, соціального захисту, відпочинку тощо. Йдеться про відповідність нових предметів і засобів виробництва, якості самого суб'єкта праці, відповідність його творчого потенціалу, світогляду, наукомісткій економіці, досягненням науково-технічного прогресу, що є орієнтирами для формування **джерел і рушійних сил** структурної політики відповідно до соціогуманістичних імперативів (вимог) людського розвитку. Саме вони є **базою** та кінцевою **метою** розробки довгострокових індикативних планів соціально-економічного розвитку, цільових програм на різних рівнях суспільних трансформацій, модернізацій економік, їх укладів та змін життя на краще (Таблиця 2).

Отже, з теоретико-методологічного погляду правомірно в матриці факторів структурної політики диференціювати її **джерела** та **рушійні** сили. До дже-

Таблиця 2

Матриця факторів структурної політики

рел відносно **безпосередні** об'єкти структурної політики регіону і країни, їх **інституціональні** структури (освітні заклади, науково-дослідні інститути, проектно-конструкторські підрозділи, технопарки, бізнес-інкубатори та ін.), інноваційно-інтелектуальні, природо-сировинні, мінеральні та інші **ресурси**, основні матеріальні, інвестиційні, фінансові **фонди** та інші матеріальні інфраструктурні речі, що **об'єктивно** творять науково-пошуковий, проектний, апробаційний, впроваджувальний та експлуатаційний цикли нововведень і реконструкцій. Джерела структурної політики торкаються, головне, видимої **твердої** частини факторів процесу видозмін і не тільки існуючих об'єктів господарської діяльності, а й ідентифікують чинники **розміщення нових** підприємств (виробництв) в просторовій економіці, акцентуючи на їх ролі, особливо щодо депресивних регіонів в зміні життєвих стандартів на краще. Отже, на **базі** науково-технічного прогресу, інноваційного потенціалу вказують спільні джерела, ресурси, інвестиції, активи, **які** безпосередньо «роблять» модернізацію, творять **заново** об'єкти господарської та іншої суспільно-корисної діяльності.

Друга група — це рушійні сили, які завжди є **суб'єктивними**, адже діють (функціонують) **опосередковано** через систему тонких, невидимих

соціально-психологічних матерій — мотивацій, потреб, цінностей, інтересів, норм, творчу активність людини, стимули підвищення її готовності до інноваційної діяльності та перманентного творчого пошуку нових знань, набуття досвіду, навичок, а також піднесення духовно-інформаційної мобільності нації, рівня використання нею інтелекту та інших модерних професійно-якісних характеристик, світоглядних систем, зміни яких дедалі більше стають викликами на шляху сучасних суб'єктів новаторської праці, творення економіки знань, що перетворюються в основні рушії майбутніх етапів суспільного розвитку. До рушійних сил, на думку структуралістів, соціальних психологів, етнографів можна віднести також ментальність, культуру суб'єктів творчості, в т. ч інноваційну, організаційно-економічну, морально-психологічний клімат, виробничі відносини, менеджмент, охорону здоров'я, відпочинку, соціальний захист суб'єктів творчості, рівень їх інтелектуальної власності (нематеріальних активів) та інше, які радше більше відносяться до існування, ніж до змін. Тобто все те, що відноситься до нематеріальної, неекономічної, до, так би мовити, **м'якої, суб'єктивізованої** частини рушійних сил структурної політики — мотиваційні механізми, різні соціально-психологічні стимули, соціальні цінності, — які опосередковано впливають на темпи, на-

прямки, пріоритети і, головне, принципи структурної політики. Водночас, сприяють підвищенню креативності духовно-інтелектуального потенціалу щодо як творення власних, так й оперативного запозичення різних лідерських новацій — економічних, науково-технічних, технологічних, суспільних, політичних тощо. Отже, відповідають на запитання: **що (хто)** актуалізує і активує (рухає) суспільні трансформації?

Таким чином, такі трансформації охоплюють не тільки різні види модернізацій існуючих виробництв, робочих місць тощо, а й розміщення нових виробництв, творення робочих місць, видозміни в суспільних інститутах (інституціях) та організаціях, в правилах і принципах гри, в світоглядах людей, в їх головах. Тобто змінюють соціально-психологічні установки людини, духовно-моральні норми, зрештою, розширюють середовище (простір) творчості, сферу інтересів, гуманізують форми поведінки тощо. Як свідчить досвід ЄС, мета і принципи структурної регіональної політики мають в об'єднаних європейських націях **соціогуманістичне** навантаження і відповідні **цінності**. Європейська «регіональна семирічка», приміром, містила чітко визначені цілі: сприяння розвитку та реструктуризації регіонів, що характеризуються відставанням та ознаками депресії; підтримка регіонів зі структурними проблемами у сфері соціально-економічних перетворень і сільського господарства; модернізація політики у галузі освіти, професійно-технічної підготовки, підвищення зайнятості, зменшення бідності тощо [17]. Рівно ж — і в принципах, за яким встановлюються правила співпраці, домінують соціальні цінності: а) **партнерства**, що включає системну взаємодію і кооперацію Єврокомісією, національними, місцевими і локальними органами влади; б) **компліментарності**, що вимагає конкретизації фінансового внеску кожного з учасників до спільного проекту; в) **субсидіарності** як основного принципа ЄС, який передбачає, що реалізація заходів на наднаціональному рівні може бути здійснена лише тоді, коли ефективність роботи на національному, регіональному та місцевому рівнях поступається першому з них; г) **конвергенції** (зближення) регіонів, які потребують трансферної фінансової підтримки, розміри якої в ЄС розподіляються відповідно до чисельності населення, реального стану економіки, площі, наявних на певній території соціальних проблем та відповідної структурної політики їх розв'язання.

За умов ослабленості корінної нації геноцидним Голодомором та позаблоковості системи національної оборони, а, значить, відсутності колективного захисту, Україна не тільки відчуває великий економічний тиск, а й навколо неї акумулюється велика низка спокус агресивніших сусідів [14]. Провокуються не тільки різні трубні, молочно-сирні, газові та інші війни, а й розробляються заходи залучення України до Митного Союзу, мусується ідеологія її федералізації, «відрізання» від позаблокової держави, далекої від потуги колективних європейських форм захисту, певної скиби чи морської коси. Якою не була б ця скиба чи коса, вона для українців — їхня обітована земля, а люди на ній мають право на самостійний розвиток, на відродження і збереження своєї національної ідентичності, відрубності своєї культури, на своє інформаційне середовище, а відтак на адекватний простір з його відповідним ідеологічним забезпеченням, наскрізним фундаментом якого — українська національна ідея, унікальність якої, як і соборності країни, нині ігнорується.

Це в особливий спосіб актуалізує нагальну потребу використання **неекономічних** факторів для розбудови ефективної економіки, національної держави, її ідеологічного та іншого супроводу. Адже не одне покоління патріотів України платило життям саме за національну ідею, за вибір вектора руху до державницького усамостійнення, досягнення національного ідеалу в структурі загальнолюдських цінностей і благ. Нині за національну ідею вже не треба вмирати, а удосконалювати її візію і місію, працювати над її реалізацією [22]. На жаль, ми досі широко не соціалізували українську ідею, не ввели в число основоположних неекономічних факторів державотворення, не зробили її наріжним каменем розбудови модерної нації, на її ідеологічному фундаменті, в програмних текстах проурядових і опозиційних партій — порожньо.

Цінність інформації та довіра до модернізації в системі позаекономічних чинників структурної політики

Розглядаючи модернізацію в широкому контексті структурної політики держави правомірно зазначити певні науково-методологічні засади і висхідні аксіоматичні моменти. По-перше, будь-які ринкові зміни є за своєю сутністю **суспільними нововведен-**

нями, що, першою чергою, надаються людині (підприємству, регіону, країні) як інформація, через інформацію і засобами інформації. Отже, природа першоджерел нововведень — **інформаційна**. По-друге, що більше, отримана інформація також далі фільтрується через інформонасичені рамки відповідних соціальних цінностей, мотивів, потреб та інтересів зацікавлених фізичних та юридичних осіб як у наукомісткій економіці, підвищенні її ефективності, енергоощадності, екологічності тощо, так і очікуваним суспільним зміна і трансформаціям [6]. Таким чином, вкрай важливо, щоби ці **ціннісні** характеристики на індивідуальному і суспільному рівнях відповідали не лише технічним, регіональним, а й загальнонаціональним культурологічним викликам, були суголосними інтеграційним, глобалізаційним та цивілізаційним напрямним, що їх обов'язково акумулюватиме духовно-інтелектуальна складова соціогуманістичної доктрини розвитку кожного народу, кожної нації, громади та людини. І, нарешті, по-третє, інформаційні процеси мають **триєдину** інформаційну природу. Для того, аби вони відбулися, потрібні три обов'язкові елементи: джерело інформації, адекватний канал її передачі і відповідний суб'єктно-об'єктний приймач. Тому розгляд цих процесів непродуктивний поза **інформацією** як предметом (ресурсом), цінностями суб'єкта і результатом його творчої праці, тобто прийняттям відповідних інтелектуальних рішень щодо інноваційної діяльності, прискорення науково-технічного і соціального прогресу, структурної, інтеграційної та іншої політики.

Така політика дедалі більше заглиблюватиме нас не тільки в структуру економіки, а структуралізм виступатиме не просто методологією вивчення різних структур, а суспільним рухом інтелектуалів як творців **якісно** нового, інноваційного (транзиційного) переходу. І не лише в системі економіки. Адже, якщо Україна прийняла інноваційну модель свого розвитку, буде інформаційне суспільство, де домінують знання, інновації, інтелект, інформаційні технології та наукомістка економіка, справді вибрала євроінтеграційний вектор зовнішньої політики та орієнтується на досягнення високих стандартів добробуту, демократії, то без якісного, ціннісного оновлення всіх сфер свого внутрішнього життя, особливо систем освіти, науки, права, комунікації тощо, без відповідної структурної політики, — їй не обійтися. Іннова-

ції, як інформаційні повідомлення, поширюючись через інституційні канали, за допомогою відповідної дифузії структурують спільноту. Для ефективності процесу передачі такого повідомлення в структурі тягlosti розвитку спільноти, як цілісної системи, вимагає комплексного методологічного підходу до **трьох** основоположних складових новітньої науки про передавання повідомлень — інформатики. А саме: до семантики — науки про смисл (сенса, зміст) інформації; до аксіології (вивчає цінність інформації) і семіотики — вивчає призначення знакових систем для передавання (приймання) різних повідомлень.

Причому парадоксально, що чим більше під час творення інформаційного суспільства, соціалізації цифрового програмного забезпечення, впровадження найсучасніших інформаційно-комунікаційних та інших технологій, заглиблюватимемося в соціальну інформатику, зокрема в когнітивну (пізнавальну), креативно-інноваційну її частину, тим дивовижнішими і напрочуд сучасними видаватимуться думки духовного батька нації та нашої українськості — Тараса Шевченка, двохсотрічний ювілей від дня народження якого скоро вшановуватимемо. Йдеться про його роздуми щодо нації як цілісності системи «живих, мертвих і не народжених» та продукту тягlosti її розвитку. Де основою цієї цілісності та органічної єдності є безперервність і неспотвореність колонізаторами передач інформації, знань, досвіду, традицій, зрештою, Слова як Логосу народу, аби не дезінформувати і не деформувати історичну пам'ять нації. Тобто розуміння нашим Пророком і акумулювання ним української національної ідеї в правді Слова як такого, що завжди було передусім і з нього все починалося. Його віру в силу правди, вагу та роль слова як її носія — духовно-інформаційної **першооснови тягlosti** розвитку народу, доленосне значення при цьому **безперервності** вільного передавання знань, досвіду, традицій з покоління в покоління для збереження мовної, етнічної та культурної ідентичності нації серед світового розмаїття, особливо за умов зодно-ріднюючого інформаційного колоніалізму.

Для України зі здобуттям державної Незалежності перешкоди вільної передачі традиційної інформації як першоджерела правди від покоління до покоління не закінчилися, навпаки, вони нині завдаються з подвійним тиском. Адже, з одного боку, його

природа **невідворотно-цивілізаційна**; з іншого, — **залишково-імперська**, додатково підсилена новою ностальгічно-колоніальною спрямованістю колишніх асиміляторів, їх бажанням творити конкурентоспроможну свою панівну економіку. Тому в стратегічному вимірі для нашої країни вкрай важливо забезпечити не тільки сталість, а й тяглість розвитку, його спадкову безперервність; гарантувати людині буття та адекватне середовище, безпечне для квітального відродження потолоченої нації, її духовно-культурних цінностей, розвитку мовно-етнічної, релігійної та іншої ідентичності, власного інформаційного простору, історичної пам'яті.

Очевидно, що ці істини ще довго нам треба сприймати як домашні постімперські завдання для сучасників і нащадків, водночас як комплексні, стратегічні та основоположні для розбудови модерної національної держави; рівно ж — як взаємопов'язані, аналогічно, як це є, власне, між складовими сучасної соціальної інформатики (семантики, аксіології та семіотики). Аксіологія вибору вектора інтеграції об'єктивно підтверджує тезу: ключем в Європу є інтелект та високопродуктивна праця нації, духовно-креативний потенціал еліти та українська ідея державності. Насамперед саме національна еліта (інтелігенція) творить духовно-соціальні цінності, змістовність (сенс) і вартісність яких сприймається суспільним загалом для широкої соціалізації. Євроінтеграція для України — це не тільки економіка, фінансові кредити чи інші атрибути матеріального добробуту. Ці ідеали не виконують в суспільстві інтегративні функції, не об'єднують, не соборнізують націю і не збільшують потенціал її ідентичностей. Навпаки, Україна нині переживає дефіцит ідентичностей, моралі, довіри, культури поведінки, рівності перед законом, водночас — профіцит матеріальної, реально-правової нерівності, бо не реалізується **емерджентність** — ця третя обов'язкова складова, що в комплексі з двома іншими (структурою і функціями), притаманна кожній системі. Система — це єдність структурних елементів, що під час функціонування, перетворюють її в ціле. Емерджентність — це якість, властивості, кожна з яких не притаманна її елементам, а виникають вони завдяки об'єднанню цих елементів в єдину, цілісну систему [1, с. 349]. Виходить, що не за тими структурами, функціями, цінностями об'єднуємося. Окрім об'єднувчих прин-

ципів ЄС (партнерство, компліментарність, субсидіарність, конвергентність тощо), Україні перед євроінтеграцією слід внутрішньо (міжрегіонально) інтегруватися на національних принципах, що складають її державницьку цілісну Ідею. Вона ґрунтується на таких, принаймні, **трьох** стратегічних якісних складових, що характеризуватимуть державу, яка вибудовується: **соборність, українськість та гідну людини та нації** [20].

Тут не будемо деталізувати кожну складову, її логістику, однак, на соборності як індикатору внутрішньої інтеграції нації, без якої не може бути євроінтеграції держави, слід зупинитись дещо ширше. Свята завдання української національної ідеї — це сформувати єдиний національний економічний, мовно-інформаційний, культурний, релігійний та інші простори, в яких всі українці різних регіонів за допомогою освіти та просвіти могли усвідомити себе соборною державоцентричною нацією. У нашому розумінні сутність соборності, як і межовості, транзитивності України не вичерпуються територіально-географічною наповненістю. В українському дискурсі соборність не означає імперське «собираніе земель», проведення собору одержавленої церкви чи «открытого партійного зібрання». Вона набуває іншого, **ціннісно-просторового** виміру, акумулюючи принаймні чотири важливі інтегративні аспекти життя української людини і нації. Тобто їх життя «на межі», однак, — не на маргінесі, а в площині ідентифікації, культурно-інтелектуального медіаторства і цивілізаційного поступу, де людини та її нація — єдине соборне ціле. Ці якості не повинні залишитися поза вибором вектора зовнішньої інтеграції, яка, своєю чергою, корелюється з внутрішньою, тобто із **соборнізацією** України, якій завжди перешкождали імперська денационалізація і загарбницький поділ українців на денационалізованих та тих, котрих ще треба деукраїнізувати. Це завше призводило до розколу країни, нації, їх ослабленню та бажання поглинути.

Отже, соборність — це, передовсім, антиідея імперському розпорошенню сил і ресурсів корінного народу, розмиванню його національної свідомості, ідентичності та об'єднувчого потенціалу. Це стратегічна складова української ідеї, що відображає, по-перше, **здатність нації працювати і творити разом, синергійно** задля підвищення добробуту. Тобто це соціально-психологічні якісні риси, які від-

давна стали притаманні українству як **ментальні** характеристики, що сформувалися тисячолітньою історією життя на пограниччі. По-друге, це індикатор внутрішньої і зовнішньої інтеграції соціуму як ствердний вияв його **націоцентричності**. Тобто рівень усвідомлення, який детермінується знанням, що власна оселя зводиться найшвидше, коли спільнота (громада) об'єднана і діє заодно, дружньою патріотичною толокою. По-третє, це всенародна **солідарність і довіра** до відроджуваної державності як до **своєї, віками вимріяної**. По-четверте, це прояс **консолідації народу в прискоренні** довгоочікуваних ренесансних процесів творення власної національної держави та вибору вектора інтеграції. Тобто це реалізація народом своєї ідеї та природного права на самостійність соціально-економічного, науково-освітнього, державного та іншого розвитку, якого поневолювачі завжди позбавляли Україну, стверджуючи: вона можлива лише у єдиній родині великого загарбника.

Водночас, розбудова української Україна — це не фетиш українськості, не імплементація зловмисно підкинутого гасла: Україна лише для українців. Ми єсть єдиний український народ: сім'я для кожного, хто працює на нашу національну ідею. Інтеграція вимагає бути соборними українцям: не галицькими і не буковинськими, за Франком; додамо — не донецькими і не харківськими. Потрібна важка праця спільноти, регіонів і кожного осіб, аби забезпечити добробут, гідну зарплатню, соціальний захист, чисту воду, повітря, належну охорону здоров'я і т. ін. Концепт побудови країни, гідної людини і нації, широко адаптований розвинутими державами, але якість нинішньої нашої праці, відсутність в системі структурної політики України соціогуманістичних **пріоритетів** щодо інтегративної соборності, належної міжнародної соціогуманістичної підтримки її євроінтегративних намірів, не дозволяють їй «дотягнутися» до світових життєвих стандартів. Однак, знову ж — гідність не вимірюється лише економічними параметрами, підтвердженням цьому Євромайдан, основний месидж якого — це захистити **людську гідність**.

Ми також виокремлюємо Малу національну ідею: **«Знання, інформація і рух (чин, дія)»** як робочий, високоякісний інструментарій вирішення тих чи інших складових Великої, інтегратор Ідеї та Дії, передовсім молоді як прискорювача державотворення в умовах

глобалізації світу. Мала ідея — це поточне, часто — тактичне гасло. Мала як частина Великої стратегічної національної ідеї спрямовує сьогодні продуцентів лідерської інтелектуальної власності, творчу енергію наукової молоді на: інтенсивне використання нових знань, досягнень науки, інтелектуально-інноваційних чинників створення модерної національної держави, економіки знань, збільшення інвестицій у розвиток людини — її освіти, культури, інтелектуального капіталу; побудову інформаційного, громадянського й правового суспільства, збереження генофонду українського народу, тягlosti його розвитку в плані безперервного досягнення високої освіченості, креативності, духовності та моралі; зрештою, пізнання навколишнього світу, зменшення його ентропії (невизначеності) та небезпек — внутрішніх і зовнішніх. Є соборна нація як повноцінне, самодостатнє соціально-економічне, етнокультурне середовище, є інформаційний простір, який не гнітить, не розмиває тотожність народу, повнокровно функціонує передача знань від покоління до покоління — значить не порушується спадковість розвитку, виховується національно свідомо, цілісна людина і квітальна спільнота. Тобто спільнота, здатна відроджуватися завдяки зеленій ідеології, соціогуманістичній політиці, які, підживлюючи це середовище, розширюють його життєздатність у всенациональному та світовому вимірах. Проте, ні ідеологія духовно-інтелектуального забезпечення державотворчих процесів, ні доктрина соціогуманізму як концепта використання неекономічних чинників розбудови ефективної держави і економіки — досі не знайшли належної уваги.

Натомість, будь-який серйозний комплексний аналіз стану суб'єктів господарювання, темпів розбудови держави та її інтеграції не може обійтися без розгляду **неекономічних** перепон підвищення їх ефективності. Що більше, саме неекономічні чинники виявилися найбільш дієвими під час суспільних трансформацій, коли треба визначити пріоритети подальшого інтеграційного руху до загальнолюдських вартостей, рівно ж — зберегти національну ідентичність від постімперських впливів. Це показав досвід інтеграції пострадянських республік Прибалтики, країн так званої народної демократії, в спонуканні їх до вступу в ЄС, НАТО та в інші структури. Протести українського студентства на Євромайдані проти буцімто взятої урядом короткої паузи перед Віль-

нюським самітом керівників європейських держав це також підтверджують. Неможливо сформувати у суспільстві національну самосвідомість, адекватну загальнолюдським цінностям, без якісного забезпечення його правдивою державною інформацією про минуле, сьогодення і майбутнє корінного (титульного) народу, що дав назву цій державі, без цілісності систем живих, мертвих і не народжених. Без ефективних систем інформаційного забезпечення державотворчих процесів, не спотворених інститутами колишньої імперії, проблематично передати від покоління до покоління історично зумовлений Генем, який, за визначенням соціальних наук, відповідає за національною Ідеєю, за формування духовно-інтелектуальної еліти як креативно-новаторське ядро нації, тобто когнітаріат, що є основним продуцентом новацій та ініціатором їх широкої соціалізації.

Це дає Українській державі чіткий знак, що без власного потужного **інформаційного простору**, без його національного освоєння в умовах глобалізації, їй не адаптувати нову соціогуманістичну парадигму **буття** української соборної нації як державоцентричної, де є бінарний захист людині і нації. Де здійснюється випереджувальна інноваційна діяльність, де країна — не аутсайдер, а інсайд науково-технічного прогресу, не об'єкт, а суб'єкт будь-якої своєї політики, в т. ч. і внутрішньої структурної чи зовнішньої — міжнародної. Без власної духовно-інтелектуальної еліти, без викристалізованої національної Ідеї важко переконати соціум у тому, що будь-які міжнародні союзи повинні насамперед утворюватися на основі культурних, духовно-моральних, освітньо-інтелектуальних, гуманітарних та інших національних цінностей, які наближають загальнолюдські здобутки, а не по-імперському асимілюють самодостатні народи. З іншого боку, — без національного інформпростору неможливо створити державницький ідеологічний дизайн, який зміцнюватиме традиційну толерантність українців у їх ставленні до різних культур, пошуку прямих інформаційних зв'язків з далекою і ближньою діаспорою як українського Всесвіту, як універсуму для збереження відрубності власної культури, як Хартію людини і титульної нації на пограниччі розмаїття інших світів. Плюс до цього, підносить медіаторську місію українців між релігійним православ'ям і католицизмом, між європейською та азіатською культурою, нинішньою

консенсусно-громадською і керованою демократією, інноваційним високотехнологічним та мобілізаційно-сировинним розвитком економіки, зрештою між СНД, Митним Союз і ЄС, НАТО, між бажаною зоною вільної торгівлі та Асоціацією європейських держав тощо. Отже, йдеться про транзитивність не тільки стосовно перехідної економіки, і не стільки як транспортно-просторову, прикордонну чи транснаціональну геополітичну складову, скільки про **соціально-психологічну, духовно-інтелектуальну, ментальну, ідеологічно-світоглядну характеристику** життєдіяльності народу на «стику» різних навколишніх культур, тобто про толерантність на «межі» розмаїття звукових, інформаційних просторів, менталітетів і т. ін. Може, у цьому контексті раціональніше спочатку підписати Угоду з ЄС про безвізовий режим, а відтак — про зону вільної торгівлі.

Без розгляду національного інформаційного простору як інституту в структурній політиці держави, без установлених кордонів країни, навіть на двадцять третьому році Незалежності важко визначити не лише стратегію, дерево цілей розвитку нації, наявні ресурси державотворення, пріоритети їх використання, а і оптимізувати вибір вектора інтеграції України, досягнути ідеалу мудрості (софійності) її народу, зрештою позбутися **інформаційного колоніалізму**, який не знає **територіальних** кордонів. Тобто вийти на позаекономічні (національно-ідеологічних, філософсько-світоглядних, соціально-етнографічних, політико-правових, геополітичних, міграційних та ін.) смисли руху до вершин цивілізації, розбудувавши інформаційно-просторову, інноваційну модель національної держави, що ґрунтуватиметься на загальноукраїнських і вселюдських цінностях та інтересах.

Розгляд неекономічних факторів не буде повним, якщо він здійснюється поза інтерактивним внутрішнім діалогом уряду і опозиції, уряду і громадськості. Він буде не повним і тоді, коли не враховуватиме паралельно діючі нині два потужні світові процеси, рухома рівновага яких визначає сучасні тренди комплексного розвитку народів і народностей, сучасних укладів їхніх економік та структурних інституцій культури, освіти. Перший — це **глобалізація світу**, широкоформатні прояви якої дедалі більше підвищують комунікаційність і транзитність країн, водночас спричиняють їхнє зодноріднення, стандартизацію управління, зменшення суверенітету. Дру-

гий, — **ренаціоналізація** світу, вектор котрої скерований на збереження національної ідентичності та ексклюзиву буття кожної людини в необхідно-комфортному для її розвитку національному середовищі, а відтак просторі. Визнаємо це чи ні, на жаль, дії цих процесів ділять країни на: глобалізаторів, які є більш розвиненими та продукують домінуючу частку різних новацій (соціальних, економічних, науково-технічних, інформаційних, освітньо-культурних, політичних тощо); і на глобалізованих, що з тих чи інших причин є ослабленими, розвиваються нині, шукаючи власний шлях поступу і свій інтеграційний вибір, намагаються наздогнати і наблизитися до перших.

Українську державу, котра лише нещодавно після багатовікової колонізації вступила на шлях самостійного розвитку, відносять до країн, що розвиваються. Проте, вона відчуває не тільки **подвійний глобалізаційний вплив**, який підсилюється через певну специфіку тиску, що має, як вже згадувалося, подвійну природу. Нещастя українців в тому, що на їх **питомий інформаційно-мовний простір, на обітовану землю не перестає претендувати найбільша постімперська національна меншина, впродовж віків насильно імплементована імперіями в український соціум, яка нині, як і її зовнішні підживлювачі, не може змиритися з державною незалежністю України**. Соціогуманістичне костомарівське виокремлення двох самостійних руських народностей, двох їх культур і світів не припинило процеси деукраїнізації ні царською, ні радянською імперіями, ні сьогодишньою «п'ятою колоною», ні одержавленою православною Церквою Московського патріархату. Шевченкову рефлексію, що в нас, українців, своя мова і культура, а них — своя, ні шовіністична Росія, ні байдужа і облаштована Європа не хочуть, а, може, і не в стані зрозуміти. Особливо щодо східноєвропейського вектора політики ЄС. Далі маємо факт доросійщення інформаційного простору України. Натомість, світ тішиться і щедро тішить українців концепцією сталого розвитку (Ріо + 20). Коли корінна нація ослаблена етно-лінгво-інтелектоцидом, імперсько-загарбницькою політикою сусіда, то залишати це явище **сталим**, значить прирікати титульний) народ, що дав назву державі, на вічну **відсталість**.

Таким чином, якщо дивитися крізь призму нашого майбутнього як розвиненої європейської держа-

ви, то перед Україною виразно видно імперативи модернізації не тільки економіки, а трансформації всієї спільноти в контексті проведення нової структурної політики зі соціогуманістичними пріоритетами. **Україні потрібна нова візія буття нації, випереджального розвитку її освіти, науки, культури та їх рекультрегіоналізація на тих територіях, де ще не все традиційно-українське витоптано**. Україні слід повернути українськість, підтримувати письменників, вчителів, інженерів, підприємців, бізнесменів, книговидавців та інших патріотично-креативних людей, що є справді духовно-національною елітою та творять український продукт яко суспільне благо, думають про майбуття нації, а не зосереджуватися виключно на турботах про кар'єру, нетрудовий бізнес і ошуканство національної ідеї. Загрози втрати Україною свого суверенітету не зняті. Що більше, насущні проблеми екзистенції України надто важливі, аби ними нехтувати при виборі вектора інтеграції, особливо, коли інтеграційні процеси інспіруються так, що вони роз'єднують Україну і входять в суперечність з природним намаганнями українського народу як єдиного зберегти українськість, соборність своєї країни як європейські цінності, щоб ствердити історичну справедливість — повернутися в європейське співтовариство вільних народів [4; 5; 8; 12; 16; 19].

Проте, за таких обставин, як свідчить історія та реалії сьогодення, важливо виховувати соціогуманізм і толерантність не тільки серед корінного (титульного) народу, робити його країну перекидним «містком» між берегами різних культур, релігій, військових блоків, економічних і політичних союзів. Медіаторство «на межі» не можна прирівнювати до життя на мосту. Адже на мосту не живуть, а по ньому ходять, топчуться, а ще більше їздять, і навіть чужі танки. За умов ослабленості корінної нації виникає велика низка спокус агресивніших сусідів придумати ідеологію федералізації України, «відрізання» від позаблокової, далекої від потуги колективних форм захисту, певної скиби чи морської коси. Тому українству вкрай важливо усвідомити важливість не тільки економічних факторів, тиск яких з боку колишньої імперської системи стає дедалі відчутнішим. Власне, тут мали б бути належно оцінені всі фактори і не в останню — неекономічні як непроминальні вартості національного і загальнолюд-

ського виміру, що уможливають нації вистояти. **Адже не одне покоління патріотів України платило життям саме за вибір вектора руху до державницького усамостійнення, досягнення національного ідеалу, орієнтуючись на європейські та загальнолюдські цінності.**

Інноваційне суспільство, як і відповідна модернізація підприємств та структурна політика держави, може бути розбудоване при опорі на **власні** ресурси і сили, найперше інтелектуальні, що реалізуються у формі людського капіталу, трансформуючись в інтелектуальну власність. Для цього необхідно цілеспрямовано та активно запозичувати новітні досягнення світової науки, сучасні технологічні ідеї та розширювати власну ринкову інфраструктуру. Зусилля суспільства в цьому напрямку можна позначити як інформотворчу активність суспільної системи (регіональної чи загальнонаціональної) — інноваційну, економічну, соціальну, креативну, когнітивну в створенні інформації (знань) певної цінності. Вона спрямована і сприяє розв'язанню даного класу проблем в галузі економіки, науки, техніки, в соціальній сфері, державотворенні чи становленні нації. Цінність (якість) новоствореної інформації є системотворчим фактором розбудови певних загальнонаціональних чи регіональних об'єднань типу соціополісів, технопарків, бізнес-інкубаторів, національних силіконових долин тощо, а також інтегральним індикатором їх економічної та соціальної ефективності. Тому інформаційна (перш за все когнітивно-креативна) і загалом інноваційна, в т. ч. громадська активність має стати стратегічним напрямком сучасної модернізації промислового потенціалу, який забезпечить створення наукомісткої економіки, її випереджувальний розвиток, а відтак — розв'язання проблем інтелектуалізації, елітаризації і гуманізації країни у цілому шляхом структурної політики, адекватної сучасним викликам.

Таким чином, аксіологічний підхід до розбудови інформаційного суспільства в Україні, як і її орієнтація на інноваційну модель розвитку, модернізацію усіх сфер життя повинні вирізнятися особливою увагою до творення та нагромадження нової цінної інформації, удосконалення засобів її обробки й підвищення ефективності механізмів використання. Вельми важливо враховувати й те, що рівень і темпи суспільного розвитку детермінуються впливами різних інститутів різних часових періодів. Насамперед це впли-

ви потенціалу здобутків попередніх поколінь (періодів) — рівня їх освіти і самоосвіти, талановитості, творчої мотивації, патріотизму, громадянського та виховного ідеалів, врешті, власне ціннісно-орієнтаційної, тобто аксіологічної зрілості, з одного боку. З іншого, це вкрай підірвані імперською довготривалою асиміляцією можливості народу розв'язати проблеми національного, духовного відродження, до яких світ і далі байдужий. У цьому сенсі актуальні слова видатного соціогуманіста Дж. Неру, що немає гіршого для народу, як його інтелігенція, вихована колоніальною владою. Нема людей, немає духовно-інтелектуальних національних еліт (чи то в уряді, чи в опозиції) як провідників народу, аби вивести його на нові смисли цивілізаційного розвитку. Не йдуть до нас наші Гавели і Бальцеровичі. А, може, змінитися треба всім, аби, нарешті, побачити українського Апостола Правди і Науки.

Колишні колоніальні (тоталітарні) держави, які далі диктують політику сильних світу цього, не покавшись за асиміляційні злочини, за ослаблений стан низки посттоталітарних народів і народностей, за знищення їхніх еліт і духу національного відродження, далі не приймають відповідних законів **міжнародної** юрисдикції, аби перехідним економікам надати належних соціогуманістичних пріоритетів і ефективного захисту. Країни Євросоюзу не тільки не можуть, а, очевидно, і не хочуть розуміти, що постімперський, особливо посттоталітарний тиск на ті народи дедалі зростає мірою того, як вони стають на шлях самостійного розвитку. Це особливо відчутно в їхній політиці щодо України. Для них так важко усвідомити злочинні імперські дії в минулому, через які нині всенаціональний рівень масового **самоусвідомлення** і **опору** зросійщенню в постінтелектоцидній Україні ще не набув тієї **критичної** елітарної маси, спроможної використати вагу неекономічних (не матеріальних) чинників в розбудові справді української держави та проведенні належних комплексних трансформацій і в економіці, і в суспільстві. Вони глибоко не пройнялися ні цинічністю підписаного з Путіним в 2008 році провального для України договору, ні поїздкою в Москву до того ж Путіна нині чинного Президента України після Вільнюського саміту, ні феноменом Євромайдану, що виник як протест студентів на приниження гідності **свідомих** (основа слова знову інформаційна — відомість) українців, із пам'яті

яких не вдалося ні царській, ні радянській імперіям вибити історично притаманну їм європейськість. І всі ці причини, головно, інформаційні, адже пов'язані з таким потужним перекрученням правди в каналах передачі впродовж такого тривалого історичного періоду, що зараз ні українці, ні світ не можуть зрозуміти, здавалось би, просту істину: **духовно-інтелектуальне** інформаційне забезпечення державотворчих процесів можливе тільки на засадах української **національної ідеї** та зняття впливу головних її, за Юрієм Шевельовим, трьох (не тільки економічних) ворогів: Москва, український провінціалізм і комплекс кочубейщини. Підтвердженням цього є нещодавнє пасивне спостереження українців і світу, як пам'ятну дошку, яку встановили в Харкові на честь всесвітньвідомого вченого і автора цих застережень, розбивають перед телекамерами кувалдою. Кочубейство продовжується, антиукраїнська імперська семіотика не зникає, ресталінізація поширюється. Що більше, в переліку пам'ятників будімо культури України тисячі присвячені Леніну, — не мають жодної художньої цінності, окрім віх і стовпів окупованого простору.

Це гальмує втілення в практику **паритетного** захисту і людини, і нації як актуального системно-функціонального чинника повернення ослаблених загарбниками народів додому, до своїх духовних праджерел та формування на його, не своїй — землі середовище спроможних умов, необхідних для відтворення і розвитку національно свідомих громадян в Україні, з одного боку. З іншого, — сприйняття сильними світу сього **соціогуманістичної** парадигми захисту ослаблених націй як духовно-інтелектуальний і моральний імператив XXI, який вимагає нового підходу не лише до модернізації економіки, а і проведення широкої структурної політики задля ренаціоналізації та рекультуралізації уярмлених, аби зберегти їхні національні ідентичності від подальшого зодноріднення як глобалізацією, так і різними методами посттоталітарного реваншизму, зокрема **інформаційного імперіалізму**. Хіба не є сучасним кочубейством імплементація в Україні, в т. ч. і одержавленою церквою, приміром, ідеології «русского мира», деколи суголосною зі завданням Митного союзу: реанімувати колишній єдиний інформаційний, економічний та інший імперський простір? Хіба це, своєю чергою, не є невидимим важелем недопущення державницького усамостійнення України, її духовно-

культурного, мовного, релігійного відродження, відновлення принципів нового соціогуманістичного типу мислення, структуризації нації, її цінностей поза імперськими інститутами — інформаційними, економічними, політичними, військовими тощо?

Характерною ознакою інноваційного, інформаційного суспільства, удосконалення державної структурної політики шляхом застосування широкої палітри форм модернізації регіональних підсистем та надання їм нової якості є, безумовно, генерування знань, інформації, нових інноваційних проектів, наукових здобутків і суспільних цінностей щодо збереження етнічної, культурної, промислової та іншої ідентичності. За таких умов в суспільстві статус пріоритетності набуває **ключове** стратегічне завдання: виробляти конкурентоспроможний продукт у вигляді нових концептуальних підходів та парадигм суспільного розвитку, технологій, відкриттів і винаходів, товарів і послуг, оригінальних методик та ноу-хау в підприємстві, політиці, культурі, медицині, водночас зберігаючи традиції нації. За цих обставин найраціональнішим можна вважати **комплексний** підхід до оцінки інформаційних потоків, рівня власних інновацій для творення **постіндустріальної** наукомісткої економіки як з економічних, так і з соціальних позицій. На творення такої економіки дивимося як з точки зору семантики і семіотики знання, інформації для сьогодення, так і прогнозованого зростання їх ролі для майбутнього розвитку, впливу на суспільство, його соціально-економічний розвиток; на підвищення духовних якостей людей, поглиблення їхньої освіти, досягнення якісно нових наукових здобутків і глибин пізнання, соціалізації прогресивних ідей, соціогуманістичних ідеологій, національних ідеалів та інших неекономічних чинників. Беззаперечно, що Євромайдан як система **цінностей** не тільки підняв рейтинг таких чинників, а і затребував нового осмислення «братських асигнацій без асиміляцій», проведення **якісних** суспільних змін, показав і показуватиме далі місце в **історії** феномену згуртованості, соборності, самоорганізованості та інших ментальних рис українства, які зберегли споконвік притаманну йому європейськість та загальнолюдську культуру.

Однак, це не означає, що Україні не потрібен **Фонд Соборності**, який би поповнювався за рахунок, скажімо, повернення коштів, гуманізованих

щодо джерел їхнього нагромадження і вивезення, та повернутих із офшорних зон українському народові для структуризації його господарки, підвищення рівня життя, освіти, науки, культури тощо [5]. Допоки Україна не зрозуміє нову європейську інтеграційну цінність цього Фонду, доти їй не досягнути роль в ЄС Фонду згуртованості та інших Структурних Фондів. Лише з урахуванням широкої соціогуманістичної основи генерування нових знань для національної безпеки і консолідації суспільства можна належно оцінити рух на **випередження**, на опрацювання власної моделі інноваційного розвитку, використання інтелекту нації, збереження сприятливого середовища для її етно- і елітогенезису. Будь-яке перейняття чужого досвіду, навіть передового, — це вже заздалегідь самоприречення на застарілу інформацію. Лише генерування власної інтелектуальної власності може гарантувати наукову новизну інформації, власник якої при передачі іншому суб'єкту господарювання ніколи і ніде її не позбавляється. Тому в кожному випадку інтеграції, модернізації чи структурної політики важливо не лише позбутися статусу країни «периферійної», споживача вторинної інформації, продуцентом якої є сильні світу сього, а й визначитися, як вирватися з тенет глобалізованої економіки і не стати «тяглом в поїздах їх бистроїздних», водночас, звільнитися від асиміляційних постімперських удавок і реваншистських претензій. Які внести **корективи**, аби, врешті-решт, не довести українську справу до втрати інтелектуального капіталу нації, її ідентичності, що більше — державної самостійності [20].

Тому, коли йдеться про аксіологію вибору інтеграційного вектора, його соціогуманістичне навантаження, то конче потрібно задуматися не тільки над ринком Європейського Союзу, що в 12 разів більший від Митного, а і над державотворчою **філософією** двох світів — європейського та азійського; над цінностями, що там панують, над добробутом життя-буття, який досягли в цих союзах, проаналізувати інвестиційний клімат, що там домінує: інтелект чи експлуатація вичерпних природних ресурсів. Де краща система правосуддя, що там зі захистом людини і нації, з якістю освіти, науки і високотехнологічного виробництва, з викоріненням корупції, який рівень незалежності і демократичності судової системи, що з правами соціального захисту, збереженням націо-

нальної ідентичності, відновленням правдивої історичної пам'яті, генофонду нації, демографічними і міграційними процесами. Аналіз позитивів і негативів вкрай потрібен, аби, нарешті, визначитися з майбутнім вільним розвитком українського народу в справді вільному світовому співтоваристві, де панує правдива інформація, та усвідомити, головне, що логічне повернення України в Європу є процесом природним, етнічно органічним та адекватним історичній справедливості.

Під час проведення структурної політики чи модернізації як робочого інструментарію реалізації цієї політики, насамперед, пам'ятаймо, що вибір між розвиненою демократичною Європою і сировинною Євразією перманентно продовжується. І на цей час потрібен прозорий моніторинг для нас як нації, що приречена жити на межі розвиненого європейського і сировинного євразійського економічного просторів, католицького і православного культурного світу, різних військових блоків. У цьому сенсі дух референдуму 1 грудня 1991 року — вічний наш супутник, важкий як саме життя, але екзистенційно необхідний як щоденна дорожня аксіологічна карта в духовно-інтелектуальному, ідеологічному напрямі розвитку для розширеного відтворення спільноти як ковітально структуризованої. Вектор вибору є індикатором модерної **націоструктурності** соціуму, його готовності та спроможності створити позитивне середовище, а відтак національний інформаційний простір як соборної потуги (потенціалу) вирватися на передові позиції науково-технічного, соціально-економічного, зрештою цивілізаційного прогресу, зберігши вітчизняний, ексклюзивний доробок багатьох поколінь корінного народу для себе та світової культурної мозаїки. Це нагальна і серйозна потреба зрозуміти феномен концепту духовно-інформаційної мобільності (ДІМ) нації в контексті підсилення органічності передач наступним поколінням цілого комплексу трансфертів не тільки як сучасних економічних вигод, а і насущних та довгострокових потреб не втратити свою самобутність, відрубність власної культури, своє національне «Я» [20].

Аби не поповнити лави аутсайдерів світового прогресу, слід постійно модернізувати промисловість, водночас самовіддано працювати над поліпшенням моделі націоструктурності, духовно-інтелектуального забезпечення національного державотворення, орі-

ентуючись на соціогуманістичні пріоритети і методи прориву інших країн на передові позиції цивілізаційного світу. Структурна політика наближає до європейських стандартів не тільки через гуртування, активізацію та інтелектуалізацію спільноти, а і застосування інструментарію структуралізму та неоінституціоналізму як методологій гуманітарних світових теорій, які розвинулись в світі за нас тримання нас в інформаційному імперському ізоляціонізмі. Особливо свободою думки належить скористатися посттоталітарним країнам в період переходу до розбудови своїх національних постіндустріальної економіки, де домінуватиме строге правове дотримання соціогуманістичних пріоритетів в загальнонаціональних типах метального мислення людей, моделей їх поведінки, цінностей та орієнтацій. Хибно думати, що збудуємо ефективну державу, залишивши великі резерви її ефективності в нерозкритому блоці неекономічних чинників, які здатні вплинути на потрібні глибокі суспільні зміни, особливо на рівні ментальності нації. Щоб бути гідними патріотичних діянь подвижників національної ідеї, що відійшли від нас, конче потрібно, здавалось б, побороти елементарне: безпорядок, корупцію, злочинство, мімікрію та підступне зрадництво живих. Проте, недооцінка та ігнорування хоча б одного із неекономічних факторів призводить до гальмування структурної політики у цілому на будь-якому інституційному рівні. Це вкрай важливо усвідомити у час творення держави для ще недостатньо сконсолідованої нації та об'єднання її у державі, яка щойно розбудовується і удосконалюється за умов, погодьмося, далеких від соціогуманістичних і сприятливих.

Попри те, вже нині очевидно, що продуктивний концепт майбуття України не в ентропії (невизначеності спільноти, хаосі, безпорядку, маргіналізації та її креолізації), а в негентропії, тобто в **гармонізації**: а) національних інтересів та загальноновизнаних фундаментальних принципів свободи, соціального і економічного добробуту, захисту прав і людини, і нації; б) неоліберальної (в центрі — людина, вільна ринкова економіка) і націоналістичної (акцент на розвиток нації, патріотичної любові до неї) ідеологій. Націоналістичної ідеології в Довженківському розумінні: якщо націоналізм — це любов до Батьківщини, то я — націоналіст, а не як ідеології **поневоленого** народу та кровавої боротьби за волю. Шлях

досягнення мети один: на основі гармонійного поєднання цих чи дотичних до них ідеологій створити нову парадигму суспільного розвитку — **соціогуманістичну**, яка комплексно і паритетно захищала б людину і націю як когнітивно необхідне мовно-інформаційне, звукове, візуальне, водночас природно-ексклюзивне середовище (гло, а відтак простір), де можна було б зберегти та всебічно, системно розвивати свою національну ідентичність, ментальність, культуру, промисловість, народні промисли, торгівлю і та інші сфери трудової діяльності в умовах глобалізації. Саме ідеологія паралельного **зростання загальнолюдського і розвитку унікальності національного** сприйматиметься у світі як інтеграційна і нею важко зловмисно спекулювати як агресивно-радикальною чи націоналістичною. Саме творення всеукраїнської громадської організації «Майдан» має спиратися на інтеграційні теорії та правові конституційні норми.

Зрозуміло, що модернізація в системі структурної політики має працювати на підвищення **суб'єктності** України, підвищення **конкурентоспроможності** її економіки. Проте, вкрай важливо, щоби ринкові перетворення не набули суто технічних, регіональних домінант та ухилів, не служили відомим більшовицько-пропагандистським інструментарієм «болтології» нових політиканів, а відповідали загальнонаціональним цінностям, соціогуманістичним потребам духовного відтворення націй, захищали людину від подальшого національного **знеособлення**, нищення інтелекту, питомої мови як Логосу. Водночас захистили корінний (титульний) український народ від **знеодержавлення**, адже його свідомість, історичну пам'ять впродовж тривалого періоду окупації жорстко «зачистили» від бажань стати Державною Нацією. Тому питання далі відкрите (і не лише для України): встануть та, головне, чи витримають реформаторський курс в умовах глобалізації новонароджені держави без нової філософії і міжнародної допомоги ослабленим, без підтримки живильної сили **ренесансу** буття їх національного середовища і простору, потенціалу еліт, культурних традицій тощо? Адже культура, мова, етнографія, релігія, історична свідомість — це не лише основні ознаки нації, а в поєднанні з сучасними інноваційними технологіями, економікою знань, структурою відповідних сучасних інституцій — життєво необ-

хідний атрибут її розвитку, збереження ідентичності, конкурентності, врешті-решт, ковітальності, колективного державного мислення та повернення до розвинених європейських народів.

Це, своєю чергою, уможливило б провести заходи рекултреторіалізації, тобто **рекултитувати** у поточних територіях (регіонах) ті духовно-культурні цінності нації, знищення яких ще не досягнуло критичної точки. Що більше, відсутність належного міжнародного правового забезпечення соціогуманістичної візії, байдужість Заходу не сприяють внутрішньому об'єднанню національно-патріотичних сил в Україні (ні у інших пострадянських країнах), не мобілізують їх для будівництва національних держав. А, навпаки, сприяють інфільтрації постімперських проєктів, які знекровлюють справді національно-патріотичні сили в боротьбі з різними, часто підставними, засланими націоналістами, комуністами та іншими провокаторами так званої керованої демократії та інтелектуального антиукраїнізму. Соціогуманістична ідеологія державотворення відсутня, урядова структура на рівні віде-прем'єра України з гуманітарних питань духовно-інтелектуальним забезпеченням державотворчих процесів не займається.

Водночас, ми, українці, етно-лінгво-інтелектоцидна, ослаблена імперіями нація. Тому нам вкрай потрібні не лише нові знання, передова наука, авангардні технології, зокрема літако-ракетобудування, а і національна модерна духовно-інтелектуальна ідеологія як суспільно-інформаційна **мембрана**, що сприятиме підвищенню **імунітету** (опірності) людини і нації проти денационалізації та дезінтеграції, а відтак десоборнізації та інформаційного поглинання країни взагалі. Етнічна герметичність нації, її духовно-інтелектуальних еліт як основного продуцента нових ідей, передових знань, інноваційних проєктів, — підсилюють середовище спроможність народу в його історичному та стратегічному рухові до вершин цивілізаційного поступу, підвищують конкурентоспроможність країни та сприяють уникненню точки неповернення до первнів українськості.

У гармонії сталості та стратегії тяглості розвитку України, власне, адекватність наших сьогоденішніх дій щодо реалізації соціогуманістичних імперативів буття нації, її державницької ідеї та раціональності вибору вектора інтеграції. А без цього знову пануватимуть «желудкові ідеї» [21]. І все українське життя

буде «вивернене з своїх нормальних умов, історично і географічно сформованої колії й викинено на великоруський ґрунт, на потік і розграблення» замість збереження «тяглості при вічному поступі вперед» [10]. Щоб не проїдати чи розкрадати позичені кошти, зберегти і зміцнити тяглість розвитку для прийдешніх, збагатити їх духовно-інтелектуальними і матеріальними трансферами для майбутнього, потрібно нацією синергійно задіяти не лише твердо усвідомлений комплекс сучасних економічних і неекономічних факторів, а і зробити це на засадах нової соціогуманістичної парадигми видозмін України як новітньої держави — Соборної, Української, гідної і Людини, і Нації — з європейським вектором руху до світових цивілізаційних смислів. Українству слід згадати: кредити спадкоємців колишньої імперії ніколи, нікого і ніде не повинні відволікати не тільки від важкої щоденної праці, в т. ч. і над стандартами Євросоюзу, а і від розуміння того, що ідеї Митного союзу чи «Русского мира» — саме нині найдаліші від цих смислів. Рівно ж — і від фундаментальної моральної основи соціогуманістичного імперативу ХХІ тисячоліття — зберегти українськість як низку сутностей національної ідентичності, тобто сприяти комплексному розвитку древнього народу як модерного та європейського. У цьому візії і місії національної ідеї, її сприйняття українством як самодостатньої цінності, досягнути котру воно зможе лише через щоденну самовіддану працю, соціогуманістичні прояви своєї національної гідності, власної тяглості розвитку та загальнолюдської сутності.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. — К. ; Ірпінь : Перун, 2009. — 1736 с.
2. Вовканич С.Й. Модернізація економіки як творення суспільного коду єдності України / С.Й. Вовканич, С.Л. Шульц. — Харків : Соціальна економіка, 2011. — № 2. — С. 21—43.
3. Вовканич Степан. Соціогуманістична парадигма буття — матриця національної ідеї України ХХІ сторіччя / С.Й. Вовканич. — Львів : Інститут соціогуманітарних проблем людини, 2012. — № 6. — С. 7—50.
4. Вовканич С.Й. Аксиологія вибору вектора інтеграції України / С.Й. Вовканич. — Львів : ІРД НАН України, 2013. — 36 с.
5. Вовканич Степан. Якби ми вчилися соборності... / Степан Вовканич // День. — 2013. — № 162 (4045). — 11 вересня.
6. Гец В.М. Соціально-економічні трансформації при переході к економіке знаній / В.М. Гец //

- Матеріали конф. «Соціально-економічні проблеми інформаційного суспільства». — Суми : Університетська книга, 2005. — С. 13—16.
7. *Геєць В.М.* Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України : в 3 т. / В.М. Геєць. — К. : Фелікс, 2007.
 8. *Гейсет Ханс-Юрген.* Будущее Украины — европейское / Ханс-Юрген Гейсет // *Дзеркало тижня.* — 2010. — № 6—7 (786—787). — С. 3.
 9. *Грищенко Л.* Методологічні основи модернізації України / Л. Грищенко // *Економіка України.* — 2011. — № 1, 2.
 10. *Грушевський М.С.* З нашого культурного життя / М.С. Грушевський // *Грушевський М.С. Твори : у 50 т. — Т. 2. Суспільно-політичні твори (1907—1914).* — Львів, 2002. — С. 306—317.
 11. *Єрохін С.А.* Структурна трансформація національної економіки (теоретико-методологічний аспект) / С.А. Єрохін. — К. : Світ Знань, 2002, — 528 с.
 12. *Михайловська О.В.* Синергетична парадигма розвитку світової економіки / О.В. Михайловська. — Чернівці : Місто, 2012. — 265 с.
 13. *Норт Д.* Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт ; пер. з англ. І. Дзюб. — К. : Основи, 2000. — 198 с.
 14. О комплексе мер по вовлечению Украины в евразийские интеграционные процессы / *Дзеркало тижня.* — 2013. — № 29. — 17 серпня.
 15. *Пасхавер О.* «Коли держава неефективна, економіка залежить від неекономічних факторів» / Олександр Пасхавер // *День.* — 2013. — № 120—121 (4003—4004). — С. 2.
 16. *Писаренко С.* Організаційно-економічний механізм формування та реалізації регіональної політики Європейського Союзу / Світлана Писаренко. — Львів : ІРД НАН України, 2009. — 152 с.
 17. *Поручник А.М.* Європейська інтеграційна політика / А.М. Поручник, В.І. Чужиков, Д.О. Ільницький та ін. — К. : КНЕУ, 2010. — 451 с.
 18. *Скворцов І.Б.* Диверсифікація діяльності підприємств як засіб антикризового управління / І.Б. Скворцов, О.О. Цюгла // *Зб. наук.-техн. праць НАТУ України.* — 2010. — № 20. — С. 261—271.
 19. *Субетто А.И.* Цінності в системі суспільного інтелекту. «Ціннісна війна» і захист ціннісної самоідентифікації російської цивілізації / А.И. Субетто. — Харків : Соціальна економіка, 2010. — № 3. — С. 93—96.
 20. Українська Національна Ідея як духовно-інтелектуальний код соборності народу: етнічний, інтеграційний та цивілізаційний вектори : матеріали круглого столу / за ред. В.С. Кравціва. — Львів : ІРД НАН України, 2011. — 62 с.
 21. *Франко І.* Поза межами можливого / І. Франко // І. Франко. Вибрані твори : у 50 т. — Т. 45. — К. : Наукова думка, 1986. — С. 277—284.
 22. *Vovkanych Stepan.* Can We Survive without the National Idea? Spring — Winter / *Stepan Vovkanych* // *The Ukrainian Quarterly.* — 2012. — № 3—4. — P. 47—58.

Stepan Vovkanych

ON COMMUNAL TRANSFORMATIONS UNDER CONDITIONS OF GLOBALIZATION: SOCIO-HUMANITARIAN IMPERATIVES, NON-ECONOMIC FACTORS AND PRIORITIES OF EUROPEAN INTEGRATION

In the article based upon axiological approach to a spectre of vectors for Ukraine's forthcoming break-through toward leading civilized positions have been presented some results of study in socio-humanitarian imperatives, non-economic factors and eurointegrative priorities under the context of global challenges and communal transformations.

Keywords: modernization and structural policy, socio-humanitarian notion of development and conciliarism of Ukraine, non-economic factors, Ukrainian national idea, sources and motive forces of public transformations.

Степан Вовканыч

ОБЩЕСТВЕННЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: СОЦИОГУМАНИСТИЧЕСКИЕ ИМПЕРАТИВЫ, ВНЕЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ И ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРИОРИТЕТЫ

На основе аксиологического (ценностного) подхода к выбору вектора прорыва Украины на ведущие цивилизационные позиции впервые сделана попытка комплексного определения социогуманитарных императивов, внеэкономических факторов и евроинтеграционных приоритетов в контексте общественных трансформаций и глобализационных вызовов.

Ключевые слова: модернизация и структурная политика, социогуманитарная концепция развития и соборность Украины, внеэкономические факторы, украинская национальная идея, истоки и движущие силы общественных трансформаций.